

TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN BUGÜNKÜ DURUMU VE SORUNLARI
ÜZERİNE YAZILAN KİTAPLAR

Suzan Tokatlı

Öz

Türkiye Türkçesi geçmişte olduğu gibi son yıllarda da kirlenme tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bunun imlâ ve söyleyiş kurallarına uyulmaması ve yabancı kelime sayısının artışı gibi çeşitli sebepleri vardır. Türkiye Türkçesinin bugünkü durumunu insanlara anlatmak ve bir dil bilinci uyandırmak amacıyla değişik yayınlar yapılmıştır. Bu yazıda, son on, on bir yıl içinde Türkiye Türkçesinin bugünkü durumu ve sorunları üzerine yazılan ulaşılabildiğimiz kitapların dökümünü yaparken içerikleri hakkında da bilgi vereceğiz.

Anahtar Sözcükler

Türkçe, Dilde Kirlenme, Yaygın Dil Yanlışları.

Works on the Problems in Turkish Language and its Recent Condition

Abstract

Turkish language faces up with some fundamental problems today. Misusage of phonetic and writing rules is the most common problem. The borrowed words from foreign language is the other. In order to uncover these problems, many books have been published in last decade. In this work, I picked up some of these books and tried to analyse their contents.

Key Words

Turkish, Language Mistakes, Misusing The Language.

Dilde Kirlenme

Dil, kendine özgü kuralları olan ve toplumda insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir araçtır. Gerek konuşma dilinde gerekse yazı dilinde bu kurallara uyulmadığı zaman dilde kirlenme veya yozlaşma baş gösterir.

Dilde kirlenmeye yol açan sebepleri şöyle sıralamak mümkündür:

- 1) İmlâ ve söyleyiş kurallarına uyulmaması,
- 2) Dilde karşılığı olduğu hâlde, yabancı kelime kullanımını yoluyla Türkçede yabancı kelime sayısının artırılması,
- 3) Dilin kendi iç yapısına uygun kullanılmaması,
- 4) Cümle unsurlarının yanlış sıralanması,
- 5) Kelimelerin doğru anlamı ile ve yerinde kullanılmaması,
- 6) Dil bilinci ve sevgisinin olmaması.

Türkçe geçmişte olduğu gibi günümüzde de kirlenme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu durum, son yıllarda birçok iş yeri, meslek ve çeşitli ürünlerin isimlerinin yabancı, -özellikle İngilizce- oluşu, insanların özensiz konuşmaları, şarkı sözlerinin anlamsız oluşunun yanı sıra "öldürcen mi?, kescem" gibi örneklendirebileceğimiz konuşma diline ait kullanımlara yer verilmesi; gazete, radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının dilindeki yanlış kullanımlar şeklinde kendini göstermektedir. Türkiye Türkçesinde son yıllarda meydana gelen dikkat çekici olumsuzluklar, konunun uzmanı, yazar ve Türkçeye duyarlı kişiler tarafından çeşitli yazı ve yayımlarla dile getirilmekte; düzenlenen toplantılarda ele alınmaktadır.

Bu konuda daha önceki yıllarda da yazılmış çeşitli kitaplar bulunmaktadır; ancak Türkiye Türkçesindeki olumsuzluklara paralel olarak konuyla ilgili yayımlanan kitapların sayısında son yıllarda bir artış görülmektedir. Bu yazıda, Türkiye Türkçesinin içinde bulunduğu durum ile ilgili son on, on bir yıl içinde yayınlanmış olan ulaşılabildiğimiz kitapların yayın

tarihlerine göre dökümünü yapıp içerikleri hakkında genel bilgi vermeye çalışacağız.

Dil Derneği tarafından yayınlanan *Uygulamalı Dilbilim Açısından Türkçenin Görünümü* (1994) adlı eserde, anadilinin öğretiminden Türkçeye çevirilerde Türkçenin durumu ve nasıl etkilendiğine kadar incelemeler yer almaktadır. Yine Dil Derneği yayını olan *Kitle İletişim Araçlarında Dil Kullanımı* (1995) adlı eserde de kitle iletişim araçlarında Türkçenin durumu incelenmektedir.

Deniz Som tarafından hazırlanan *Dilimizi Eşek Arısı Soktu* (1996) adlı eserde, yabancı dile özenmenin kendi kimliğinden kaçıp toplumsal sorunları göz ardı eden kişilik bunalımı olduğu vurgulanmaktadır.

Şengül Özerkan tarafından yazılan *Türkçeyi Nasıl Kullanıyoruz?* (1997) adlı iki bölümden meydana gelen eserin birinci bölümünde, yaygın olarak yapılan dil yanlışları üzerinde durulmaktadır. Verilen örneklerin çoğunluğu gazete başlıklarından ve televizyon kanallarından özellikle de ana haber bültenlerinden seçilmiştir. Ayrıca konuşma ve yazı dilinden alıntılar da yer almaktadır. Örneklerin çoğunun altlarına açıklamaları ve düzeltilmiş şekilleri verilmiştir. İkinci bölümde, dil-düşünce, dil-kültür ilişkisi, yeni kelime türetmede dikkat edilmesi gereken noktalar, yazı dili-konuşma dili gibi konularda genel bilgiler verilmiştir.

Şiar Yalçın'ın *Doğru Türkçe* (1998) adlı eseri, Milliyet ve Yeni Yüzyıl gazetelerinde yazdığı köşe yazılarının derlemesinden meydana gelmektedir. Yazar, eserin Ön Söz'ünde Türkçeye özen gösteren, onu doğru ve güzel konuşup yazanların sayısının gittikçe azaldığını belirtmektedir. Kitapta, gazetelerde ve televizyon kanallarında sık sık yapılan imlâ, söyleyiş ve anlam ile ilgili yanlışlara ait örnekler ve doğru açıklamaları yer almaktadır.

Feyza Hepçilingirler *Türkçe "OFF"* (1998) adlı eserinde kitle iletişim araçlarında yaygın olan dil yanlışları üzerinde durmaktadır. *Dedim: "AH"* (1999) adlı kitabı ise çok ilgi gören *Türkçe "OFF"*'un bir devamı niteliğindedir. Eserde, dilde kirlenmenin kültürel bir yıpranmaya ve aşınmaya işaret ettiği gösterilmeye çalışılırken, yazılı ve görsel basından seçilen yanlış dil kullanımı ile ilgili birçok örnekle birlikte Türkçenin günümüze gelinceye kadar geçirdiği sürece de dikkat çekmeye çalışılmıştır.

Emre Kongar tarafından hazırlanan *Konsantremi Bozma!* (1999) adlı eser, yazarın Cumhuriyet gazetesinde "*Medya Notu*" başlıklı köşesinde yazdığı makalelerinden meydana gelmektedir. Eserde medyanın yapısı ve dili ile medyada en yaygın olarak yapılan dil yanlışları üzerinde durulmuştur.

İsmail Doğan tarafından hazırlanan *Sokaktaki Yabancı: İşyeri İsimlerine Yansıyan Kültürel Eğilimler* (1999) adlı eserde yazar, bizim olan, ama giderek bize yabancılaşan sokaklarımızı anlatıyor. Yazar, dilini yüceltemeyen toplumların zamanla başka kültürlerin tutsağı olacağı bilinciyle konuyu sosyolojik açıdan ele alıyor ve üretmeden tüketmeye yönelen toplumların giderek başta dilleri olmak üzere kendi kültürel kimliklerini de tüketceklerini gözler önüne seriyor.

Nejat Muallimoğlu'nun hazırladığı oldukça hacimli *Türkçe Bilen Aranıyor* (1999) adlı eserde, 1940'lardan 21. yüzyıla kadar geçen süredeki Türkçe yanlışları örneklerle verilmektedir. Eserde Türk Dili Tarihi, noktalama işaretleri, deyimler ve atasözleri, Türkçede ikileme, pekiştirme gibi pek çok

konuda bilgi verilmektedir. Yazar, ayrıca dilimizi zenginleştirmek ve güzelleştirmek için önerilerde de bulunmaktadır. Eserin sonunda da eş anlamlı kelimeler sözlüğü yer almaktadır.

Turgay Tüfekçioğlu tarafından hazırlanan *Prof.Dr.Oktay Sinanoğlu Ve Türkçe* (1999) adlı eser, Oktay Sinanoğlu'nun 70'li yıllardan itibaren çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanan toplam 70 kadar makale ve röportajının bir araya getirilmesinden meydana gelmektedir. Bu yazılarda 1960'lardan itibaren Millî Eğitim politikaları ile yabancı dille eğitimin sakıncaları üzerinde durulmaktadır.

Necmiye Alpay'ın hazırladığı *Türkçe Sorunları Kılavuzu* (2000) adlı eserde, Türkçe konuşup yazan kişilerin imlâ, söyleyiş, yerinde kullanılmayan terim ve kavramlar, cümle yapılarındaki güncel ve yaygın sorunlar çözüm önerileriyle birlikte ele alınmıştır. Türkçedeki kullanımı sorunlu görünen kelime, söyleyiş ve konuları içeren eser, alfabe sırasına göre ve göndermeli olarak hazırlanmıştır.

Kemal Ateş tarafından hazırlanan *Öğretmediğimiz Türkçe* (2000) adlı eserde yanlış dil kullanımının nereden başladığı, nasıl durdurulacağı ve ne zaman bitebileceği üzerinde durulmuştur.

Feyza Hepçilingirler'in *Sorulmadan* (2000) adlı eserinde siyasetçilerin dili, eleştiri, gezi yazısı, anma, dil ve edebiyatla ilgili yazılar yer almaktadır.

Değişik ülkelerde iki kez Nobel ödülüne aday gösterilen Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu'nun "*BYE-BYE" TÜRKÇE* (2000) adlı kitabı, değişik tarihlerde çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanan makaleleri ve röportajları ile çeşitli toplantılarda sunduğu bildirimlerinden meydana gelmektedir. Eserde yabancı dil ve Türk eğitim dili, yabancı dille eğitimin sakıncaları ve dünyadaki örnekleri, Türkçe karşılıkları olduğu halde yaygın olarak kullanılan İngilizce kelimeler, Türkçe ile Japonca arasındaki benzerlikler, ülkemizdeki bilim politikası ve üniversiteler, Türkiye'den Türk Dünyasına Türkçenin geleceği ile daha birçok önemli ve birbiriyle ilgili konularda çarpıcı açıklamalar ve gerektiğinde çözüm önerileri yer almaktadır.

Nihat Tezeren tarafından hazırlanan *Yıpratılan Dil Türkçe* (2000) adlı kitapta imlâ ve söyleyiş ile ilgili problemler, cümle unsurlarının yanlış sıralanışından kaynaklanan anlam yanlışlarıyla Türkçede çok uzun ve anlaşılır cümle kurmanın zorluğu hakkında açıklamaların yanı sıra gazete ve televizyon kanallarındaki yanlış dil kullanımı ile ilgili örnekler yer almaktadır.

Doğan Aksan'ın *Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını* (2000) adlı eseri üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde Türkçenin tarihî evreleri, özellikleri, değişme ve gelişmeleri; ikinci bölümde Türkiye Türkçesinin ses, şekil ve cümle bilgisi, kelime hazinesi, anlambilimi bakımından bugünkü özellikleri anlatılmıştır. Üçüncü bölümde Türkiye Türkçesinin dünü ve bugünüden yola çıkarak gelecekte olabilecekler üzerine yorum ve öneriler yer almaktadır.

Sevgi Özel'in *Dil Kiri El Kiri* (2000) adlı eserinde Türkçenin imlâ ve söyleyiş sorunları, geçmişte ve günümüzdeki dil politikaları, televizyon kanalları, çeşitli gazete ve dergilerdeki yanlış dil kullanımı örnekleri ile açıklamaların yanı sıra dil kirliliğini önlemek ve dilimizin günümüzdeki sorunlarının giderilebilmesi için çözüm önerileri sunulmaktadır. Eserde ayrıca yazarın anıları ve Türkçe hakkında birçok bilgi de yer almaktadır.

Yaman Tüzcet'in *Ekrandaki Mürkçemiz* (2002) adlı eserinde televizyon kanallarında yer alan en yaygın dil yanlışlarından örnekler verilmektedir. Kitabın sonunda da çeşitli gazetelerde köşe yazarlarının dille ilgili yazdığı yazıları yer almaktadır.

Yusuf Çotuksöken'in *Türkçe Üzerine I, Denemeler ve Eleştiriler* (2002) adlı kitabı, yazarın çeşitli gazete ve dergilerde anadili, Türkçe öğretimi, kelimeler, imlâ ve söyleyiş yanlışları, dil devrimi ile ilgili olarak yazdığı yazıların derlemesinden meydana gelmiştir.

Aydın Güneşçâl'in *Türkçenin Şikâyeti Var* (2002) adlı eserinde , yanlış yazma, yanlış okuma, kelimeleri yerinde ve doğru kullanamama gibi günümüzün önemli sorunları üzerinde durulmuştur. Kitle iletişim araçlarından derlenen yanlış yazılan, yanlış söylenen, yerinde kullanılmayan bir çok kelimenin yanlış ve doğru şekilleri kolay bulunması amacıyla alfabe sırasına göre düzenlenmiştir.

Türkçenin kullanımında yaşanan sorunlar ve çözüm önerilerinin yer aldığı bir eser de Dil Derneği tarafından yayınlanan *Türkçenin Kullanımında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözümleri* (2002) adlı eserdir.

Emre Kongar *Yozlaşan Medya ve Yozlaşan Türkçe* (2003) adlı eserinde, medya dünyasının sorunları ve medya ile siyaset arasındaki ilişkiyi irdelerken televizyon kanalları ile gazetelerde yer alan yaygın dil yanlışlarına dikkat çekip dilimizin ve medyanın bu yozlaşmadan nasıl kurtulabileceğine dair görüşleri sürmektedir.

Oxford Üniversitesi'nin emekli Türkçe Profesörü Geoffrey Lewis'in yazdığı *The Turkish Language Reform* adlı eser, Mehmet Fatih Uslu tarafından *Trajik Başarı, Türk Dil Reformu* (2004) adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Eserde yazar, eserini yurt dışında bütün yönleriyle çok iyi bilinmeyen dil devrimi hakkında sıradan okuyucuları bilgilendirmek, Türkçe öğrencilerine de faydalı ve ilgi uyandırıcı kaynak sağlamak amacıyla yazdığını ifade etmektedir. Eserde Dil devrimi çalışmaları ve sonucu, bu dönemde kelime türetilen bazı ekler ve bu eklerle türetilen kelimeler, teknik terimler, Türk Dil Kurumu'nun kuruluşundan günümüze kadar geçirdiği süreç konuları ile Türkçenin kelime hazinesine katkıda bulunan Nurullah Ataç, Falih Rıfkı Atay ve onlar gibi katkıda bulunmasa da bu yöndeki çalışmalarıyla önemli bir isim olan Aydın Sayılı'nın çalışmaları anlatılmaktadır.

TRT'nin ilk kadın spikerlerinden Jülide Gülizar'ın bir kara gülmece örneği olsun diye bu ismi verdiğini belirttiği *Where are you going Türkçe?* (2004) adlı eserinde konuşmak, doğru, güzel, etkili konuşma, ses, sesin özellikleri ve kullanımı, nefes, doğru nefes alma, nefesi doğru kullanma, söyleyiş, vurgu, tonlama, diksiyon gibi yazarın mesleğiyle ilgili konular ön plâna çıkmaktadır. Ayrıca imlâ, eş anlamlı kelimeler, Türkçede yazılışları aynı veya yakın, fakat anlamı farklı kelimeler, deyimler, atasözleri, TDK ve karşıtlarının Türkçe kelime türetme çalışmaları hakkında açıklamalar ve siyasetçilerin, köşe yazarlarının yaptığı dil yanlışları ile radyo ve televizyon kanallarında yapılan dil yanlışları örnekleri ve açıklamaları yer almaktadır.

TRT spikerlerinden Rüştü Erata'nın *Sachmalama Türkçe de Neymiş!* (2004) adlı geniş bir araştırma ürünü olan eserinde yazar, dilimizin kökenini, hayatın çeşitli alanlarında Türkçenin bugün geldiği noktayı çeşitli örneklerle gözler önüne sererek Türkçeyi korumak, doğru kullanmak ve öğretmek için Türkçe bilen ve sevenleri uyarıp göreve çağırmaktadır.

Necmiye Alpay'ın *Dilimiz, Dillerimiz* (2004) adlı eseri, başta Radikal Kitap olmak üzere çeşitli yerlerde yayınlanan yazıları ve yaptığı konuşmaların bir araya getirilmesinden meydana gelmektedir. Eserde ince dil sorunları, sık sık yapılan yanlışlar, imlâ sorunları, anadili/dilleri, başvuru kaynakları gibi konular üzerinde durulmaktadır.

Emin Özdemir'in 1960'lı yıllardan günümüze kadar yazdığı yazıların bir kısmının seçilip bir araya getirilmesinden oluşan *Anadilin Toprağında* (2004) adlı eserinde yazar, "Türkçenin incelikleri, güzellikleri ve zenginliğinin neden farkında değiliz? Kelime hazinemizdeki değişme ve yenileşmeyi besleyen etkenler nelerdir?" sorularına cevap aramaya çalışırken, benzer konulardaki dil sorunumuzu da belirli boyutuyla farklı açıdan ele alıp değerlendirmeye çalışarak sorgularken düşündürmektedir.

Nidai Sulhi Atmaca'nın hazırladığı *Çırpınış: Türkçenin Çırpınışı* (2004) adlı eserde, Türkçeye aydınların ve yönetimin 1950'den sonra uyguladığı yanlışlıklar ve yabancı dil özentisinin Türkçeye nasıl zarar verdiği üzerinde durulmaktadır.

Adnan Acar'ın *Deer Mişim!* (2004) adlı eserinde, Türkçenin bugün Türkilizce konumuna ulaştığı, bunun sebebinin de medya olduğunun altı çizilmektedir.

Sonuç olarak dil, varlığımızın ve kültürümüzün temel unsurlarından biridir. Dilimizi doğru kullanmak, korumak ve geliştirmek hepimizin görevidir. Bu tür yayınlar, toplumun dil konusunda bilinçlenmesi bakımından çok önemlidir.

Kaynakça

- ACAR, Adnan. (2004), **Deer Mişim!**, İstanbul:Doruk Yayınları.
- Aksan, Doğan. (2000), **Türkiye Türkçesinin Dünü, Bugünü, Yarını**, Ankara:Bilgi Yayınevi.
- ALPAY, Necmiye. (2000), **Türkçe Sorunları Kılavuzu**, İstanbul:Metis Yayınları.
- (2003), **Dilimiz, Dillerimiz**, İstanbul:Metis Yayınları.
- ATEŞ, Kemal. (2000), **Öğretmediğimiz Türkçe**, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- ATMACA, Nidai Sulhi. (2004), **Çırpınış:Türkçenin Çırpınışı**, İstanbul:Toroslu Kitaplığı.
- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf. (2002), **Türkçe Üzerine I, Denemeler ve Eleştiriler**, İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- DOĞAN, İsmail. (2000), **Sokaktaki Yabancı:İşyeri İsimlerine Yansıyan Kültürel Eğilimler**, İstanbul: Sistem Yayınları.
- ERATA, Rüştü. (2004), **Sachmalama Türkçe de Neymiş!**, İstanbul:Yapı Yayın.
- GÜLİZAR, Jülide. (2004), **Where Are You Going Türkçe?**, Ankara: Sinemis Yayınları.
- GÜNEYÇAL, Aydın Sami, (2002), **Türkçenin Şikâyeti Var**, Ankara:Aydın Kitabevi.

- HEPÇİLİNGİRLER, Feyza. (1998), **TÜRKÇE “OFF”**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- (1999), **Dedim:”AH”**, İstanbul:Remzi Kitabevi
- (2000), **Sorulmadan**, İstanbul:Remzi Kitabevi.
- Kitle İletişim Araçlarında Dil Kullanımı** (1995), (Ekim 1994:IV. Bilimsel Kurultay Bildirileri) Ankara:Dil Derneği Yayını.
- KONGAR, Emre. (1999), **Konsantremi Bozma!**, İstanbul:Remzi Kitabevi.
- (2003), **Yozlaşan Medya ve Yozlaşan Türkçe**, İstanbul:Remzi Kitabevi.
- LEWIS, Geoffrey. (2004), **Trajik Başarı, Türk Dil Reformu**, (çev: Mehmet Fatih Uslu) İstanbul: Gelenek Yayıncılık.
- MUALLİMOĞLU, Nejat. (1999), **Türkçe Bilen Aramıyor**, İstanbul:Avcıol Basım-Yayın.
- ÖZDEMİR, Emin. (2004), **Anadilin Toprağında**, İstanbul:Dünya Yayıncılık.
- Özel, Sevgi (2000), **Dil Kiri El Kiri**, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- ÖZERKAN, Şengül. (1997), **Türkçeyi Nasıl Kullanıyoruz?**, İstanbul:Martı Yayınları.
- SİNANOĞLU, Oktay. (2000), **“BYE-BYE” TÜRKÇE**, İstanbul: Otopsi Yayınevi.
- SOM, Deniz. (1996), **Dilimizi Eşekarısı Soktu**, İstanbul:Güncel Yayınları.
- TEZEREN, Nihat. (2000), **Yıpratılan Dil Türkçe**, İstanbul:Gendaş A.Ş.
- Tüfekçioğlu, Turgay. (1999), **Prof.Dr.Oktay Sinanoğlu ve Türkçe**, Bursa:Çelik Dağıtım.
- Türkçenin Kullanımında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözümleri** (2002), (Eylül 2001 Kurultay Bildirileri), Ankara:Dil Derneği Yayını.
- TÜZCET, Yaman. (2002), **Ekrandaki Mürkçemiz**, İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- Uygulamalı Dilbilim Açısından Türkçenin Görünümü** (1994), (Kasım 1993; III. Bilimsel Kurultay Bildirileri), Ankara:Dil Derneği Yayını.
- YALÇIN, Şiar. (1998), **Doğru Türkçe**, İstanbul:Metis Yayınları.